

Timothy Snyder

Eftergiftspolitik i München

Världskrig, tidigare och möjliga

14 februari 2025

[Denna artikel har tidigare publicerats av Ukraina-solidaritet. Här återger vi den tillsammans med en kommentar till artikeln, hämtad från det engelska originalet. Kompletterat med lästips för dem som vill veta mer.]

När amerikanska och ryska förhandlare idag samlas i München för en viktig säkerhetskonferens, med olika planer för Ukraina utan Ukraina i sina portföljer, är det frestande att minnas ett annat möte i samma stad. Att blicka angriparen verkar vara planen nu, precis som det var med Tyskland 1938.

Men likheterna mellan den tidpunkten och nu är djupare, och det är värt att stanna upp och fundera över dem. Symmetrin mellan Tyskland-Tjeckoslovakien 1938 och Ryssland-Ukraina 2022 är slående, och att stanna upp ett ögonblick och fundera över likheterna kan hjälpa oss att se dagens situation i ett bredare perspektiv. Vi är nu mer än någonsin fångna av rykten, desinformation och känslor för stunden. Historien kan åtminstone ge oss ett lugnare perspektiv. Och fundera över detta:

Hitler förnekade Tjeckoslovariens legitimitet som stat. Som tysk kansler förnekade han systematiskt dess rätt att existera. Trots att dess ledare var demokratiskt valda hävdade han att de inte hade någon rätt att styra. Eftersom dess befolkning talade olika språk hävdade han att det inte fanns något sådant som en grupp tjeckoslovakiska medborgare. Hitler hävdade att Tjeckoslovakien i sig var artificiellt, resultatet av en historisk vändpunkt som aldrig borde ha inträffat, nämligen uppgörelsen efter första världskriget. Han hävdade att förekomsten av nationella minoriteter gav honom rätt att ingripa i tjeckoslovakisk politik. I maj 1938 beordrade han sin armé att förbereda sig för en snabb attack mot Tjeckoslovakien. Han aktiverade också sina agenter inom landet. Den 12 september höll Hitler ett hetsande tal till tyskarna om den helt påhittade utplåningen av den tyska minoriteten i Tjeckoslovakien. Vi vet vad som hände sedan: Storbritannien och Frankrike beslutade tillsammans med Tyskland och Italien i München den 30 september att Tjeckoslovakien skulle avträda viktiga gränsområden till Tyskland. Dessa var de mest lättförsvarade delarna av landet. Fast de inte hade konsulterats valde Tjeckoslovariens ledare att acceptera delningen av sitt land.

För att förstå var vi befinner oss nu kan det dock vara till hjälp att föreställa sig hur saker och ting kunde ha gått annorlunda till. Här följer en kontrafaktisk paragraf i kursiv stil:

Tjeckoslovariens ledare valde att göra motstånd. Trots att president Benes förväntades fly till en utländsk huvudstad och bilda en exilregering stannade han kvar i Prag. Hans position var starkare än den kunde verka. Även om det var en ny stat som var relativt okänd för de europeiska stormakterna, så var Tjeckoslovakien en framgångsrik demokrati och en industriell stormakt. Landet hade den bästa vapenindustrin i Europa, och en rad befästningar förstärkte det naturliga försvar som bergskedjan vid gränsen mot Tyskland utgjorde. Även om besserwissharar i Europas huvudstäder förväntade sig att tyskarna skulle nå Prag på tre dagar, fastnade Wehrmacht i själva verket i bergen. Kriget om Sudeterna var i full gång. Den europeiska opinionen vände sig mot angriparna. Tyskland tvingades hämta trupper från andra områden och sedan mobilisera fler soldater. Mitt i ett krig med osäker utgång var detta impopulärt. När britterna och fransmännen såg det tjeckoslovakiska motståndets framgångar började de skicka hjälp, först ekonomiskt och sedan militärt. Amerikanerna hjälpte britterna att hjälpa tjeckoslovakerna. Frankrike återerövrade de territorier som man några år tidigare

hade låtit Tyskland lägga beslag på. Ett år in i det som kallades Sudetenlandskriget beslutade Hitler att han behövde en snabb seger för att säkra sin inhemska ställning och skrämma de europeiska makterna. Under täckmantel av en ny mobilisering beordrade han en invasion av Polens baltiska territorier. Men han kunde inte hålla operationen hemlig. Tyskarna började protestera. Polackerna hann flytta trupper från sin östra gräns. Hitler var tvungen att avbryta operationen. Under tiden utnyttjade tjeckoslovakerna kaotiska läget till att genomföra en luftlandsätta trupper bakom de tyska linjerna. Tyskarna gick ut på gatorna för att kräva fred. Sudetenlandskriget var över.

Vi kan förstås inte säga i detalj vad som skulle ha hänt. Men om Tjeckoslovakien hade gjort motstånd kan vi vara ganska säkra på att det inte skulle ha blivit något andra världskrig, åtminstone inte av det slag som Europa upplevde från september 1939.

Ett krig mot Tjeckoslovakien 1938 skulle verkligen ha varit svårt för tyskarna. Hitler bluffade inte, men hans armé var inte redo. Delningen av Tjeckoslovakien utan strid gjorde det mycket lättare för honom. När Tyskland invaderade Polen i september 1939 använde man intakta tjeckoslovakiska stridsvagnar och andra tjeckoslovakiska vapen. Man kontrollerade också Tjeckoslovariens ekonomiska och mänskliga resurser. Hade Tjeckoslovakien gjort motstånd hade detta inte varit fallet. Även om man antar att Tjeckoslovakien så småningom skulle ha besegrats av Tyskland, hade Tyskland aldrig kunnat agera så snabbt mot Polen. Dessutom - när Tyskland invaderade Polen i september 1939 var det beroende av alliansen med Sovjetunionen, som slöts i augusti samma år i avtal som är kända som Molotov-Ribbentrop-pakten. Hade Tjeckoslovakien gjort motstånd, hade det varit mycket svårare för Sovjetunionen att välja den mest aktiva formen av eftergiftspolitik gentemot nazisterna. Det är inte säkert att Tyskland överhuvudtaget hade vågat invadera Polen utan sovjetiskt stöd.

Det verkar därför rimligt att anta att Tyskland åtminstone skulle ha bromsats upp och förnekats den prestige och det självförtroende som kom från de efterföljande blixtnabba segrarna över Polen 1939 och sedan Frankrike 1940. Tjeckoslovariens motstånd skulle ha gjort eftergiftspolitiken gentemot Hitler närmast omöjlig, den som fram till dess hade varit den dominerande tendensen i europeisk politik.

Låt oss nu betrakta några av de djupare likheterna mellan 1938 och 2022. Sammanfallet av två möten i München är en del av två längre historier som är kusligt lika varandra.

Putin förnekade den ukrainska statens legitimitet. Även om dess ledare var demokratiskt valda hävdade han att de inte hade någon rätt att styra. Eftersom dess befolkning talade olika språk hävdade han att det inte fanns något sådant som en grupp ukrainska medborgare. Hitler hävdade att Ukraina i sig var artificiellt, resultatet av en historisk vändpunkt som aldrig borde ha inträffat, nämligen Sovjetunionens kollaps. Han hävdade att förekomsten av nationella minoriteter gav honom rätt att ingripa i Ukrainas politik. Vid någon tidpunkt under 2021 beordrade han sin armé att förbereda sig för en snabb attack mot Ukraina. Han aktiverade också sina agenter inom landet. I en serie tal i december kom Putin med förevändningar för en kommande invasion av Ukraina.

Här tar tidslinjen en annan vändning. I början av 2022 hände något som få utanför Ukraina hade förväntat sig.

Ukrainas ledare valde att göra motstånd. Även om president Zelenskyj allmänt förväntades fly till en utländsk huvudstad och bilda en exilregering, stannade han kvar i Kiev. Hans position var starkare än den kunde verka. Även om det var en ny stat och inte så känd för de europeiska makterna så var Ukraina en demokrati och en industriell makt. Landet hade en av de bästa vapenindustrierna i Europa, och dess befälhavare hade en plan för att låta ryska styrkor tränga in och sedan omringa och förstöra dem. Även om besserwissrar i Moskva och

Washington förväntade sig att ryssarna skulle nå Kiev på tre dagar, besegrades ryssarna i själva verket vid Charkiv och Kiev, även om de gjorde betydande framsteg i sydöst. I slutet av 2022 hade Ukraina återtagit ungefär hälften av de territorier som Ryssland erövrade under krigets första veckor. Den europeiska opinionen vände sig mot angriparna. Det blev svårt att blidka Ryssland. Ryssland tvingades hämta trupper från andra områden och sedan söka hjälp från Kina, Iran och Nordkorea.

Ingen kursivstil denna gång: så gick det till. Och dessa händelser ger oss en känsla av vad vi har att förlora.

Tre år in i kriget är utgången fortfarande osäker. Det som är säkert är att inget större krig har brutit ut. Ukraina har oskadliggjort en stor del av de ryska väpnade styrkorna och tvingat bort ryska trupper från Natos gränser. Med viss hjälp från allierade fullgör landet i praktiken hela Natos uppdrag med sina egna väpnade styrkor och utan att vara medlem i Nato. Indirekt men på ett betydelsefullt sätt bidrog Ukraina till Assads fall i Syrien genom att binda upp de ryska flygstyrkorna och andra styrkor.

Genom sitt motstånd har Ukraina också minskat sannolikheten för andra anfallskrig. Även om detta i stort sett gick obemärkt förbi, har ukrainarna också hindrat spridningen av kärnvapen. Ryssland använde kärnvapenbluffen under hela kriget. Genom att ignorera detta och motstå en konventionell invasion med konventionell makt, visade Ukraina för omvärlden att kärnvapen inte var nödvändiga för att motstå en kärnvapenmakt. Det berodde, liksom så mycket annat, på Ukrainas fortsatta förmåga att kämpa.

Även om man aldrig kan vara helt säker på vart ett kontrafaktiskt exempel leder, hjälper händelserna i Tjeckoslovakien 1938 till att klargöra vad som står på spel i kriget i Ukraina. I det första fallet ledde en tidslinje till ett världskrig, eftersom onödiga eftergifter till Hitler skapade möjligheter som han annars inte skulle ha haft. Tjeckoslovakerna var naturligtvis inte de huvudsakliga skyldiga. Om Storbritannien och Frankrike inte hade anslutit sig till Italien och Tyskland i Münchenavtalet, hade det varit mycket lättare för Tjeckoslovakien att göra motstånd. Enligt min mening kunde Tjeckoslovakien fortfarande ha gjort det, och därmed förhindrat ett världskrig. Men det är viktigt att se att stormakterna också bär ett ansvar.

Om Tjeckoslovakien hade agerat för att förhindra ett världskrig, är det mycket osannolikt att någon skulle ha kunnat föreställa sig det. Det är mycket osannolikt att någon skulle ha tackat tjeckoslovakerna för att ha förhindrat något som inte inträffade. Istället skulle historien ha skrivit om ett Sudetenlandskrig, ett centraleuropeiskt krig eller något i den stilen. Det är värt att ha i åtanke. Vi uppskattar inte vad ukrainarna har förhindrat. Vi saknar den fantasi, eller kanske generositet, som krävs för att se våra egna intressen.

Ingen i Musk-Trumps högsta led, antar jag, tänker på vad som skulle ha hänt om Ukraina inte hade gjort motstånd, eller vad som kommer att hända om den amerikanska politiken gör det motståndet omöjligt. Av någon anledning har de flesta höga tjänstemännen i Trump-administrationen antagit något som liknar Rysslands syn på kriget. Men Ryssland kan bara vinna om det blidkas, det vill säga får hjälp. Efter tre år verkar amerikanerna skynda sig till München för att blidka angriparen. (Förutom utrikesminister Marco Rubio, vars flygplan enligt uppgift hade ett mekaniskt problem.)

Ett sätt att betrakta den aktuella situationen är följande: ukrainarna har hållit oss kvar i ett slags inbromsat 1938, ett 1938 som har varat i tre år. År 1938 var långt ifrån idealiskt, men det var mycket bättre än 1939 och världskriget. Genom att göra motstånd, i princip på egen hand, har ukrainarna skapat en tidslinje som annars inte skulle ha existerat. Vi andra, även om vi lever i den tidslinjen, har gjort lite för att förtjäna den.

Oavsett vilka andra motiv Trump-administrationen har för att blidka Ryssland, är denna brist på uppskattning ett av dem. Trump själv, hans vicepresident, mannen som innehar makten (Musk) och deras kretsar i allmänhet tenderar alla att behandla Ukraina som ett slags irritationsmoment, som ett problem snarare än en lösning. De är mycket långt ifrån förståelse för att Ukraina har hållit kaos och krig borta långt utanför sina gränser. Eller kanske, i vissa fall, skyller de på Ukraina för just den prestationen, eftersom det de vill ha är krig och kaos.

Hur det än må vara, har Trumps politik, åtminstone under de senaste dagarna, varit en rusning mot eftergiftspolitik. Han har försökt göra det normalt att tala med Putin. Hans administration har offentligt sagt vad Ukraina måste göra. Och återigen, oavsett motiv, är den operativa logiken eftergiftspolitik: att ge territorium till angriparen, att minska det angripna landets suveränitet.

Historien kan hjälpa oss att komma ihåg vissa orsakssamband. Den kan också, vilket kanske är ännu viktigare, påminna oss om att många saker är möjliga, inklusive saker som, på gott och ont, inte faktiskt inträffade. Beslut som fattas av ett fåtal personer vid en kritisk tidpunkt kan avgöra om en kedja av händelser övergår till en annan.

Amerikanska och ryska förhandlare i München kommer inte att förstå ironin i detta. Ryska diplomater har skolats till att tro att 1938 var riktat mot Sovjetunionen, och att de därför var de verkliga offren – vilket i stort sett är Putins tolkning av historien i allmänhet. De personer som instruerade det amerikanska teamet känner tyvärr sannolikt inte till vad som hände i München i september 1938.

Men man behöver varken ironi eller historia för att se det i grunden logiska problemet med att gå Putin till mötes nu.

Ryssland är angriparen. Ryssland säger öppet att dess krigsmål sträcker sig långt bortom vad det har uppnått hittills. Ryssland har ett intresse av en paus i kriget eftersom det går dåligt och eftersom dess ledare rimligtvis tror att ett eldupphör kommer att avsluta USA:s stöd till Ukraina, distrahera européerna och göra det svårare för Ukraina att mobilisera sin befolkning och sina resurser en andra gång för en senare rysk attack. Ryssland har naturligtvis också ett intresse av att amerikanska ledare förmodligen tilldelar det ukrainskt territorium, inklusive territorium som det inte ens ockuperar. Detta skapar ett prejudikat att internationell rätt inte spelar någon roll och/eller att Ukraina inte är en legitim stat som skyddas av sådan rätt.

Att blidka Ryssland, om det leder till rysk seger nu eller senare, skulle mycket väl kunna skapa förutsättningar för ett världskrig. Ett Ryssland som förstör Ukraina, i praktiken med amerikansk hjälp, skulle bli ett helt annat land. Ukrainska resurser, liksom Tjeckoslovakiens resurser 1938, skulle göra angriparen till en mycket starkare makt. Detta är en obekvämt punkt, men en som måste beaktas. Ukraina har den bästa armén i Europa, och den mest stridsvana. Det är det enda landet i väst som har utkämpat ett större krig under detta decennium. Det innoverar snabbare än andra hinner kopiera. Allt detta, samt jordbruket, mineralerna och hamnarna, kan gå förlorat till Ryssland. Och sedan, efter en tid förstås, står Europa inför ett mycket mäktigare land, ett land som är skapat för krig, ett land vars ledare tror att krig fungerar.

En rysk seger, särskilt en som möjliggjorts av amerikansk diplomati, öppnar världen inte bara för ytterligare rysk aggression i Europa, utan för aggressiva krig överallt. Det innebär också nästan säkert kärnvapenspridning, eftersom framtida angripare och de som fruktar dem båda kommer att lära sig att kärnvapen är nödvändiga.

Kriget mellan Ryssland och Ukraina är fruktansvärt och bör avslutas. Men eftergivenhet är en uppenbar genväg som leder till en längre och blodigare konflikt. Det skulle inte vara så svårt, åtminstone under normala förhållanden, att använda amerikansk makt för att avsluta

Rysslands krig i Ukraina. Logiken är enkel: gör det svårare för Ryssland och lättare för Ukraina.

För närvarande är den amerikanska politiken motsatsen.

Musk-Trump gör det svårare för ukrainarna att hålla oss kvar i vårt förlängda 1938. Det betyder förstås inte att den amerikanska politiken kommer att vara konsekvent, än mindre lyckas. Kriget kan inte stoppas utan ukrainskt och europeiskt deltagande. Önskan om en snabb lösning kommer sannolikt att leda till oväntade konsekvenser, som amerikanerna troligen inte kommer att ha tålamod att hantera. Önskan om en snabb överenskommelse leder till en brådska som förbiser viktiga aspekter av problemet.

Med tanke på den allmänna oro som råder inom den federala regeringen är det svårt att föreställa sig att amerikanerna är särskilt väl förberedda för dessa möten – även om ryssarna kommer att vara det. Amerikanerna kan inte få officiella flygplan att lyfta. Lägre tjänstemän försöker just nu konkretisera de radikala eftergifter som Trump och hans försvars- och utrikesministrar har gjort offentligt. Den amerikanske vicepresidenten skulle träffa den ukrainske presidenten i München. Men nu kanske han inte gör det. Det finns en oroande ”vem vet”-känsla i allt detta.

Men hur det än går har det första amerikanska steget under Musk-Trump varit att stödja eftergivenhet. Medvetet eller inte, och jag vågar inte säga vilket, driver det valet oss ett steg närmare 1939.

Bilaga: Kommentar till Snyders artikel

Robert Jaffee:

Även om allt du säger är sant, professorn, är jag inte säker på att vi talar om eftergivenhet i det här fallet, åtminstone inte ur amerikansk synvinkel.

Det verkar som om Trump är i maskopi med Putin, och med en försvagad CIA, FBI och utrikesdepartement har vi inga riktiga experter som deltar i konferensen i München. Dessutom tror jag att detta är avsiktligt. Trump har kastrerat diplomatkåren och ersatt dem med smickrare. Vi är inte förberedda på detta. Och med tanke på Trumps verkliga förhandlingsförmåga och de FANTASTISKA förhandlingarna om USMCA, Dohaavtalet eller kapitulationsavtalet, samt hans benägenhet att förråda våra allierade, kurderna, är jag inte säker på att vi kan förvänta oss ett framgångsrikt resultat för Ukraina eller våra europeiska allierade, om man kan kalla dem det, med tanke på Trumps bitterhet mot dem.

Därför måste jag dra slutsatsen att det inte finns några originella tänkare i denna grupp som är på väg till München, bara ordermottagare. Och om jag har rätt, så är planen att överge Nato, utan att faktiskt överge det, utan bara hålla våra allierade i ovisshet med hot om att vägra att försvara artikel 5, om Ryssland skulle attackera något Nato-land.

Min poäng är att Europa inte kan lita på Amerika. Trumps vaga hot mot våra allierade kommer att orsaka stort obehag och missförstånd, vilket kan förvärra problemet.

Därmed står vi inför ett slags dilemma. Om Trump samarbetar med Putin för att dela upp västvärlden i två inflytandesfärer och maktområden, hur ska vi då, som amerikaner, bekämpa Trumps planer? Jag inser att detta är ren spekulatation, men vilka alternativa teorier finns det?

Tullarna är en list, ingenting om varför han gör det eller de ekonomiska fördelarna är sanna; ändå fortsätter han att underteckna verkställande order, med hjälp av tullar, inte mot våra

motståndare, utan mot våra allierade. Det verkar som om han försöker förstöra den näst största ekonomin i Europa, och det hjälper bara Putin.

Professor, kanske kan du guida oss genom ett sådant scenario för våra allierade och oss själva. Hur kan vi motstå Trumps planer för en ny världsordning utan våra allierade? Har vi ens en chans, med tanke på våra inhemska institutioners dysfunktion? Bara några tankar... :)

Lästips

Det finns en hel del skrivet om Münchenöverenskommelsen då Chamberlain m fl kapitulerade för Hitler och offrade Tjeckoslovakien. En kortfattad redogörelse för hur det gick till ges av svenska Wikipedia: [Münchenöverenskommelsen](#).

En utförlig redogörelse ges i William L Shirers klassiska *Det tredje rikets uppgång och fall*, bokens kapitel 12, som finns på marxistarkivet: [Münchenavtalet och dess konsekvenser](#).

Krossandet av Tjeckoslovakien skakade om de internationella relationerna. Avgörande för krigsutbrottet var pakten mellan Nazityskland och Sovjetunionen som slöts i augusti 1939. Om detta, se Jean-Jacques Marie: [Samarbetet Stalin-Hitler. Om Molotov-Ribbentrop-pakten och dess följder](#)

Följande är tidsdokument:

George Orwell: [Pacifismen och kriget](#) (1942)

Max Shachtman: [Bakom Stalin-Hitler-pakten, Vad den är och vad den inte är](#) (sept. 1939)

Trotskij: [Efter Tjeckoslovariens sammanbrott kommer Stalin att försöka nå en överenskommelse med Hitler](#) och [En ny lärdom](#) efter den imperialistiska "freden" i München (1938)